

ПРО ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ НА ПРАКТИЦІ ПРАВА ЗАСУДЖЕНИХ НА ГУМАННЕ СТАВЛЕННЯ ТА ПОВАГУ ДО ЛЮДСЬКОЇ ГІДНОСТІ

Колб Іван Олександрович, прокурор відділу нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних провадженнях, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян прокуратури Київської області, кандидат юридичних наук.

Неоднозначним в науці кримінально-виконавчого права є й визначення змісту таких складових розглядуваного права, як гуманне ставлення та повага до людської гідності. Приміром, О. В. Гальцова ототожнює повагу до людської гідності (в контексті засуджених) із заборonoю: 1) катування; 2) жорстокого, нелюдського та принижуючого поводження; 3) застосування покарань, які є жорстокими та нелюдськими; 4) проведення медичних, наукових чи інших дослідів над людиною без вільної згоди [1, с. 242]. Але ми не можемо підтримати такий підхід через специфіку законодавчого регулювання: закріплюючи у ст. 8 КВК України право засудженого на повагу до його людської гідності, законодавець водночас окремо вказує на те, що засуджені не повинні підлягати жорстокому, нелюдському або такому, що принижує їх гідність, поводженню. Заходи впливу можуть застосовуватися до засуджених виключно на підставі закону; засуджені не можуть бути піддані медичним або іншим подібним дослідженням незалежно від їх згоди. Тобто, право на повагу до людської гідності та заборона катувань й іншого подібного поводження є різними категоріями з точки зору КВК України.

До речі, О. В. Гальцова проявляє певну непослідовність у своїх висновках, посилаючись у тій же публікації, що, незважаючи на закріплення права людини на повагу до гідності в Конституції України, дотепер її поняття не визначено, а вказується лише на абсолютну заборону «застосування катувань» та «нелюдського чи такого, що принижує людську гідність поводження чи покарання». Таким чином, вказана прогалина законодавства повинна бути вирішена, оскільки єдине законодавче визначення терміна «гідність людини» дозволить захистити її ще в більш повному обсязі [1, с. 241]. З цього приводу більшість науковців справедливо вказують, що відсутність у законодавстві чіткого визначення терміна «гідність людини», зумовлює неоднозначне розуміння та призводить до невиправдано звуженого його тлумачення», тому саме чітке визначення поняття «гідність людини» могло б виступати формальною підставою для розширення можливостей використання прав людини [2, с. 37].

У інших галузях наукових знань вивчення права особи на гуманне ставлення та повагу людської гідності є більш дослідженим. Так, у кримінальному процесуальному праві дане право визначається як таке, що належить усім суб'єктам, які включені у кримінальне провадження. М. Савчин слушно зазначає, що право на охорону державою гідності кожного індивіда передбачає обов'язок посадових осіб і всіх працівників державних структур поважати гідність людини, тобто: 1) ніщо не може бути підставою для її приниження; 2) будь-які заходи впливу на неправомірну поведінку особи з боку працівників правоохоронних органів не повинні спрямовуватися на приниження її гідності; 3) необхідне уважне, безкорисливе і моральне ставлення до задоволення прав і законних інтересів людини; 4) неухильне додержання етичних норм у поведінці працівників державних органів [3, с. 26-27].

Поняття гідності людини і громадянина розглядаються в літературі як визнання суспільством соціальної цінності та неповторності кожної конкретної людини, значущості і недоторканності кожної особистості як члена людської спільноти [4, с. 144-145]. Інші вчені посилаються, що гідність є сукупністю рис, що характеризують позитивні моральні якості людини, усвідомлення нею свого громадянського значення в

суспільстві і державі, позитивне, відповідальне ставлення її до своїх обов'язків [5, с. 41] або моральною властивістю людини, яка відображає її унікальну, неперевершену цінність. З моменту народження кожної людини її гідність є однаковою, тобто рівною із гідністю інших людей. Усвідомлення цього суспільством сприяє формуванню в кожної особи почуття власної гідності, очікування поваги до себе з боку інших людей, відстоювання нею своїх прав, а також визнання рівних прав усіх інших людей [6, с. 107].

Список використаних джерел:

1. Гальцова, О. В. Повага до гідності засудженої особи як складова принципу поваги до прав і свобод людини у кримінально-виконавчому законодавстві, виконанні і відбуванні покарань / О. В. Гальцова. - С.241-244.
2. Грищук О. Людська гідність у правових актах ООН // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2004. – Вип. 39. – С. 37–41.
3. Савчин М. Основні конституційні критерії обмеження прав людини й основоположних свобод / М. Савчин // Вибори та демократія. - № 2. - 2008. -С. 21-28.
4. Права человека: учеб. для вузов / отв. ред. Е.А. Лукашева. - М.: НОРМА-ИНФРА-М, 1999. - 573 с.
5. Мульченко В. Проблеми охорони честі та гідності особи у кримінальному законі / В. Мульченко // Право України. - 2002. - № 10. - С. 41-44.
6. Рабинович П.М. Права людини і громадянина: навч. посіб. / П.М. Рабинович, М.І. Хав-ронюк. - К.: Атіка, 2004. - 464 с.